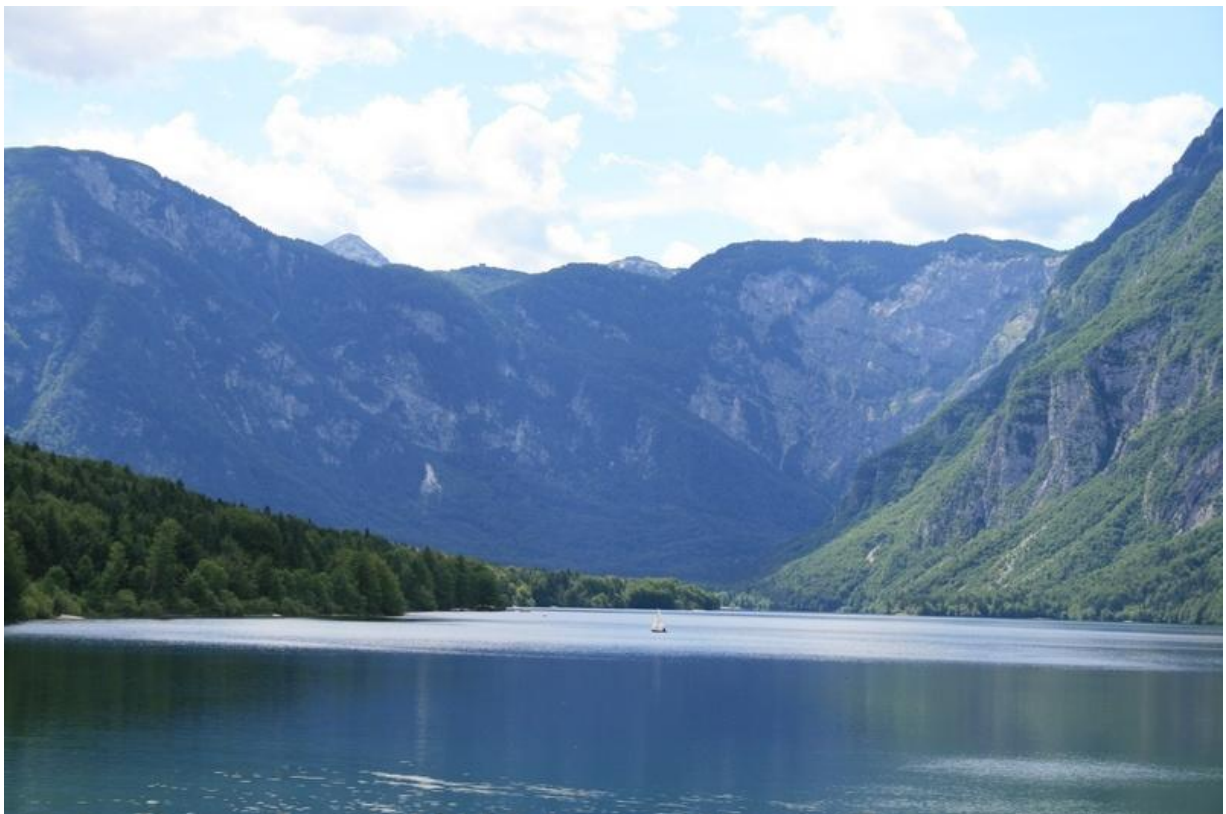

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIOLOGIJO

URBANIČ G., TOMAN M. J.

LIMNOLOGIJA IN EKOSISTEMI-celinske vode

Praktikum

Ljubljana, 2009

KAZALO VSEBINE

I. JEZERO.....	I
1 PELAGIAL.....	2
1.1 Fizikalni in kemijski parametri	2
1.2 Plankton	6
2 LITORAL	9
2.1 Litoralni bentos	9
2.1 Makrofiti	12
3 PROFUNDAL	14
3.1 Profundalni bentos	14
4 RABA ZEMLJIŠČA OB JEZERU	16
II. TEKOČE VODE	18
1 VTOK IN IZTOK IZ JEZERA	18
1.1 Hidromorfološki parametri	18
1.2 Fizikalni in kemijski parametri	21
1.3 Združba bentoških nevretenčarjev	23
2 VODOTOK RIBNICA.....	25
2.1 Hidromorfološki parametri	25
2.2 Fizikalni in kemijski parametri	28
2.3 Združba bentoških nevretenčarjev	30
2.4 Združba obrasti	32
2.5 Združba rib.....	36
3 VODOTOK SAVICA	39
3.1 Hidrološki parametri	39
3.2 Združba plavljenih bentoških nevretenčarjev	40
III. VIRI.....	44
IV. PRILOGE	45

KAZALO VAJ

VAJA 1. VERTIKALNO SPREMINJANJE FIZIKALNIH IN KEMIJSKIH PARAMETROV V JEZERU.	2
VAJA 2. SESTAVA IN VERTIKALNA RAZPOREDITEV PLANKTONA V PELAGIALU JEZERA. ..	6
VAJA 3. SESTAVA IN (MIKRO)RAZPOREDITEV BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV V ZGORNJEM LITORALU JEZERA.	9
VAJA 4. TIPI MAKROFITOV V LITORALU JEZERA IN NJHOVA RAZPOREDITEV.	12
VAJA 5. SESTAVA IN RAZPOREDITEV MAKROFITOV V LITORALU JEZERA.	13
VAJA 6. RAZPOREDITEV BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV V PROFUNDALU JEZERA.	14
VAJA 7. RABA ZEMLJIŠČA OB JEZERU.	16
VAJA 8. HIDROMORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI VTOKA IN IZTOKA IZ JEZERA.	18
VAJA 9. VPLIV JEZERA NA FIZIKALNE IN KEMIJSKE PARAMETRE.	21
VAJA 10. VPLIV JEZERA NA ZDRUŽBO BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV.	23
VAJA 11. LONGITUDINALNO SPREMINJANJE HIDROMORFOLOŠKIH ZNAČILNOSTI VODOTOKA.	25
VAJA 12. LONGITUDINALNO SPREMINJANJE FIZIKALNIH IN KEMIJSKIH ZNAČILNOSTI VODE V VODOTOKU.	28
VAJA 13. LONGITUDINALNO SPREMINJANJE ZDRUŽBE BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV V VODOTOKU.	30
VAJA 14. PRIMERJAVA ZDRUŽBE BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV NA VELIKOSTNI KATEGORIJI HABITAT (TOLMUN/BRZICA) IN MIKROHABITAT (KATEGORIJE SUBSTRATA).	30
VAJA 15. MIKRORAZPOREDITEV, LONGITUDINALNO SPREMINJANJE ZDRUŽBE IN BIOMASA PERIFITONA V VODOTOKU.	32
VAJA 16. LONGITUDINALNO SPREMINJANJE ZDRUŽBE RIB V VODOTOKU.	36
VAJA 17. 24-URNO SPREMLJANJE PLAVLJENJA BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV	39

KAZALO PREGLEDNIC

PREGLEDNICA 1. VERTIKALNO SPREMINJANJE FIZIKALNIH IN KEMIJSKIH ZNAČILNOSTI VODE V JEZERU.	4
PREGLEDNICA 2. FIZIKALNE IN KEMIJSKE ZNAČILNOSTI VODE V EPI-, META- IN HIPOLIMNIJU JEZERA.	5
PREGLEDNICA 3. SECCHI-JEVA GLOBINA.....	5
PREGLEDNICA 4. PLANKTON V PELAGIALU JEZERA.	8
PREGLEDNICA 5. ZDRUŽBA BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV V ZGORNJEM LITORALU JEZERA.	10
PREGLEDNICA 6. ZDRUŽBA BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV V PROFUNDALU JEZERA.	15
PREGLEDNICA 7. HITROST VODNEGA TOKA IN PRETOK NA VTOKU IN IZTOKU IZ JEZERA.	19
PREGLEDNICA 8. SUBSTRAT.	21
PREGLEDNICA 9. FIZIKALNE IN KEMIJSKE ZNAČILNOSTI VODE NA VTOKU IN IZTOKU IZ JEZERA.	22
PREGLEDNICA 10. ZDRUŽBA BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV NA VTOKU IN IZTOKU IZ JEZERA.	24
PREGLEDNICA 11. HITROST VODNEGA TOKA IN PRETOK VODOTOKA RIBNICA.	26
PREGLEDNICA 12. FIZIKALNE IN KEMIJSKE ZNAČILNOSTI VODE V VODOTOKU.	29
PREGLEDNICA 13. MAKROINVERTEBRATI VODOTOKA RIBNICA.	31
PREGLEDNICA 14. ZDRUŽBA OBRASI VODOTOKA RIBNICA, VZORČNO MESTO 1.	34
PREGLEDNICA 15. ZDRUŽBA OBRASI VODOTOKA RIBNICA, VZORČNO MESTO 2.	35
PREGLEDNICA 16. ZDRUŽBA RIB NA VTOKU IN IZTOKU IZ JEZERA.	37
PREGLEDNICA 17. HIDROMORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI NA IZBRANIH VZORČNIH MESTIH V VODOTOKU SAVICA.....	39
PREGLEDNICA 18. ZDRUŽBA PLAVLJENIH BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV VODOTOKA SAVICA; MATICA STRUGE.	42
PREGLEDNICA 19. ZDRUŽBA PLAVLJENIH BENTOŠKIH NEVREtenČARJEV VODOTOKA SAVICA; OB LEVEM BREGU.....	43

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1. POPIS DELEŽEV SUBSTRATA IN UMEŠTITEV VZORČNIH ENOT V VODOTOKU	45
PRILOGA 2. POPIS DELEŽEV RAZREDOV GLOBIN IN UMEŠTITEV VZORČNIH ENOT V LITORALU JEZERA.....	46
PRILOGA 3. SKICA ZA VRISOVANJE TIPA SUBSTRATA IN UMEŠTITEV VZORČNIH ENOT V TOLMUNU OZ. BRZICI.....	47
PRILOGA 4. SKICA ZA VRISOVANJE TIPA SUBSTRATA IN UMEŠTITEV VZORČNIH ENOT V VODOTOKU.....	48
PRILOGA 5. SKICA ZA VRISOVANJE KATEGORIJE GLOBINE IN UMEŠTITEV VZORČNIH ENOT V LITORALU JEZERA	49
PRILOGA 6. OSNOVNE STATISTIČNE ENAČBE.....	50
PRILOGA 7. INDEKSI PODOBNOSTI	51
PRILOGA 8. INDEKS PREHRANSKIH SKUPIN.....	52
PRILOGA 9. DIVERZITETNI INDEKS	52
PRILOGA 10. PREGLEDNICA ZA VPISOVANJE PODATKOV O ŠTEVILČNOSTI ORGANIZMOV V POSAMEZNEM PODVZORCU.....	53
PRILOGA 11. PREGLEDNICA ZA VPISOVANJE PODATKOV O DELEŽU ORGANIZMOV IN PRIPADNOSTI PREHRANSKIM SKUPINAM	54
PRILOGA 12. TIPI MAKROFITOV (PO ARBER, 1920 IN SCULTHORPE, 1967; IZ WETZEL, 2001)	55
PRILOGA 13. PREGLEDNICA ZA VPISOVANJE PODATKOV O DOLŽINI IN MASI RIB.....	56
PRILOGA 14. IZOBATE BOHINJSKEGA JEZERA (EKVIDISTANCA 8M) (IZ REKAR & BAT 2003)	57
PRILOGA 15. BOHINJSKO JEZERO S PRITOKI IN RABO ZEMLJIŠČA (PO CORINE LAND COVER 2000)	58

KAZALO SLIK

SLIKA 1. PLANKTONSKA MREŽA	7
SLIKA 2. RAZPOREDITEV EKOLOŠKIH TIPOV MAKROFITOV V JEZERU (EM-EMERGENTNI MAKROFITI, PL-MAKROFITI S PLAVAJOČIMI LISTI, PT-POTOPLJENI MAKROFITI, PP- PROSTOPLAVAJOČI MAKROFITI)	12
SLIKA 3. EKMANOV GRABILEC	14
SLIKA 4. RABA ZEMLJIŠČA OB BOHINJSKEM JEZERU (PO CORINE LAND COVER 2000)..	17
SLIKA 5. IZLOV RIB PO CELOTNI ŠIRINI VODOTOKA.	36

I. JEZERO

1 PELAGIAL

1.1 Fizikalni in kemijski parametri

Vaja 1. Vertikalno spreminjanje fizikalnih in kemijskih parametrov v jezeru.

Metodologija

- 3 vzorčna mesta; vertikalno spreminjanje parametrov v odvisnosti od globine
  - a) koncentracija v vodi raztopljenega kisika,
  - b) nasičenost vode s kisikom,
  - c) temperatura vode.
- vsako vzorčno mesto 3 podvzorci:
  - a) epilimnij,
  - b) metalimnij,
  - c) hipolimnij.

A) aparativno (teren)

- prevodnost,
- pH,
- Secchi-jeva globina,

B) analitsko (laboratorij)

- nitrati,
- ortofosfati,
- klorofil *a*
- suspendirane snovi.

Material

Teren

- pH meter,
- 3M KCl,
- oksimeter,
- konduktometer,

- Secchi-jeva plošča,
- posode za vodo (36 x 1L ali 9 x 4L),
- alkoholni marker,
- navadni svinčnik.

Laboratorij

- sušilnik,
- spektrofotometer,
- kemikalije,
- laboratorijska steklovina,
- tehtnica,
- nuča,
- filter papir,
- magnetno mešalo,
- destilirana voda.

Preglednica 2. Fizikalne in kemijske značilnosti vode v epi-, meta- in hipolimniju jezera.

Jezero									
Vzorčno mesto	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Plast	epilimnij			metalimnij			hipolimnij		
Globina (m)									
Datum									
Prevodnost ($\mu\text{S/cm}$)									
pH									
Suspendirane snovi (mg/l)									
Nitrati (mg NO_3^-/l)									
Ortofosfati (mg $\text{PO}_4^{3-}/\text{l}$)									
Klorofil <i>a</i> ($\mu\text{g/l}$)									

Preglednica 3. Secchi-jeva globina

Jezero			
Vzorčno mesto	1	2	3
Datum			
Secchi (m)			

1.2 Plankton

Vaja 2. Sestava in vertikalna razporeditev planktona v pelagialu jezera.

Metodologija

- 3 vzorčna mesta,
- vsako vzorčno mesto 4 vzorce:

A) Planktonska mreža

- a) vertikalni poteg (od dna proti površini).

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

B) Ruttnerjev vzorčevalnik (4 x 1,5 L vode)

- b) epilimnij,
- c) metalimnij,
- d) hipolimnij.

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- povprečno število osebkov/L ($\pm$ standardna napaka (SE))

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

- podobnost med vzorci (S_{BC} - Bray-Curtisov indeks podobnosti $\rightarrow$ dendrogram)

Material

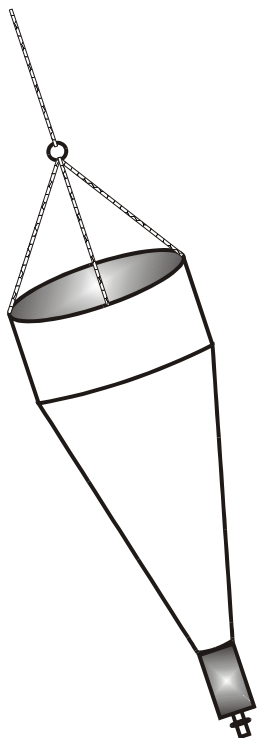
Teren

- Ruttnerjev vzorčevalnik ($V = 1,5$ L),
- planktonska mreža (odprtine $20 \mu\text{m}$),
- posode za vzorce ($12 \times 0,25$ L),
- alkoholni marker,
- navadni svinčnik.

Laboratorij

- mikroskop,
- objektna in krovna stekelca,
- kapalke,

- lugol (1:100) ali formalin (2-4 %).

Slika 1. Planktonska mreža

Izračun:

$$N = (\bar{y} \cdot V_{vz}) / (V_{fv} \cdot V_p) \quad \dots(1)$$

N – povprečno število osebkov /L (vzorec)

$\bar{y}$ – povprečno število osebkov v pregledanem volumnu (povprečje petih ponovitev)

V_{vz} – volumen zgoščenega vzorca (70 mL) [mL]

V_{fv} – volumen prefiltrirane vode (6 L) [L]

V_p – volumen pregledanega podvzorca ob vsaki ponovitvi (~ 0,125 mL) [mL]

2 LITORAL

2.1 Litoralni bentos

Vaja 3. Sestava in (mikro)razporeditev bentoških nevretenčarjev v zgornjem litoralu jezera.

Metodologija

- 3 vzorčna mesta;
  - 1) kamnit, z makrofiti neporasel litoral,
  - 2) litoral porasel s submerznimi makrofiti.
  - 3) litoral porasel z emergentnimi makrofiti.
- vzorčenje z ročno mrežo;
  - 1) vzorčenje do globine 1 m
  - 2) 10 vzorčnih enot na vsakem vzorčnem mestu izbranih na dolžini 10 m
  - 3) vzorčne enote izbrane glede na delež kategorije globin (priloga 2)
  - 4) velikost vzorčne enote je 25 cm x 25 cm
  - 5) a) 10 vzorčnih enot skupaj je vzorec (vaja 3)
    - b) vsaka vzorčna enota je vzorec

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- število osebkov

- število taksonov

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

- podobnost med vzorčnima mestoma (S_{BC}- Bray-Curtisov indeks podobnosti

→ dendrogram)

- deleži prehranskih skupin (po Fauna Aquatica Austriaca)

- soodvisnost med številom taksonov in kategorijo globine

Material

Teren

- ročna vodna mreža,
- banjica,

2.1 Makrofiti

Vaja 4. Tipi makrofitov v litoralu jezera in njihova razporeditev.

Metodologija

- popis ekoloških tipov makrofitov (po Arber, 1920 in Sculthorpe, 1967; iz Wetzel, 2001) (glej prilogo 9)

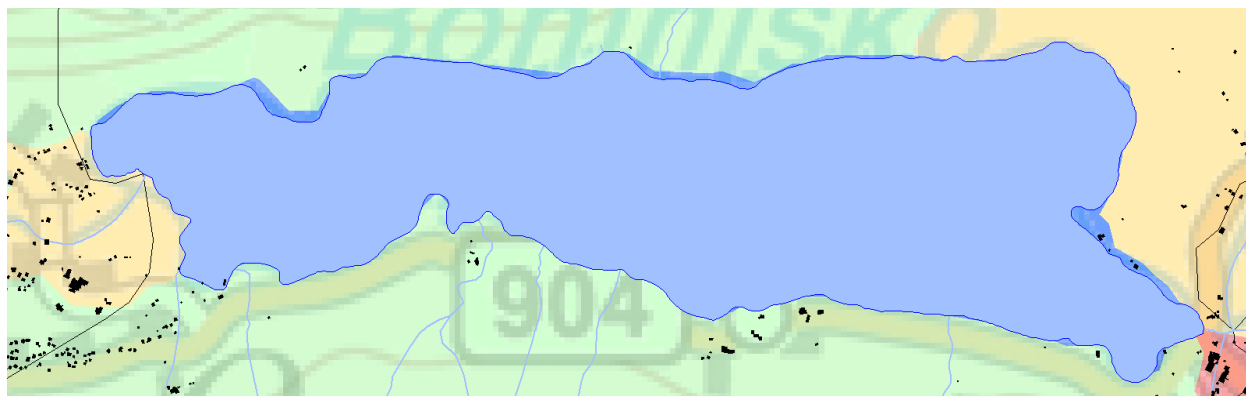
Pričakovani rezultati

- karta jezera z razporeditvijo ekoloških tipov makrofitov

Material

- navadni svinčnik
- skica jezera

Rezultati

Slika 2. Razporeditev ekoloških tipov makrofitov v jezeru (EM-emergentni makrofiti, PL-makrofiti s plavajočimi listi, PT-potopljeni makrofiti, PP-prostoplavajoči makrofiti)

3 PROFUNDAL

3.1 Profundalni bentos

Vaja 6. Razporeditev bentoških nevretenčarjev v profundalu jezera.

Metodologija

- 3 vzorčna mesta,
- Ekmanov grabilec (15 cm x 15 cm),
- vsako vzorčno mesto 10 vzorčnih enot

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- število osebkov

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

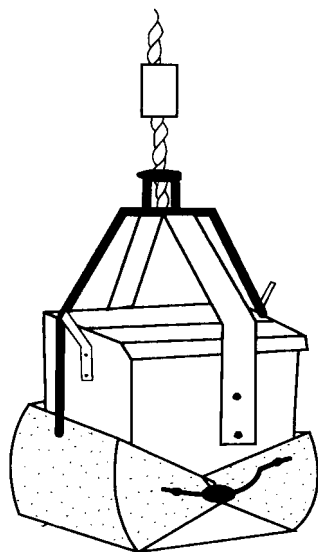
- podobnost med vzorčnimi mesti (S_{BC} - Bray-Curtisov indeks podobnosti → dendrogram)

- deleži prehranskih skupin (po Fauna Aquatica Austriaca)

Material

Teren

- Ekmanov grabilec,

Slika 3. Ekmanov grabilec

Skupno število taksonov			
H'			

4 RABA ZEMLJIŠČA OB JEZERU

Vaja 7. Raba zemljišča ob jezeru

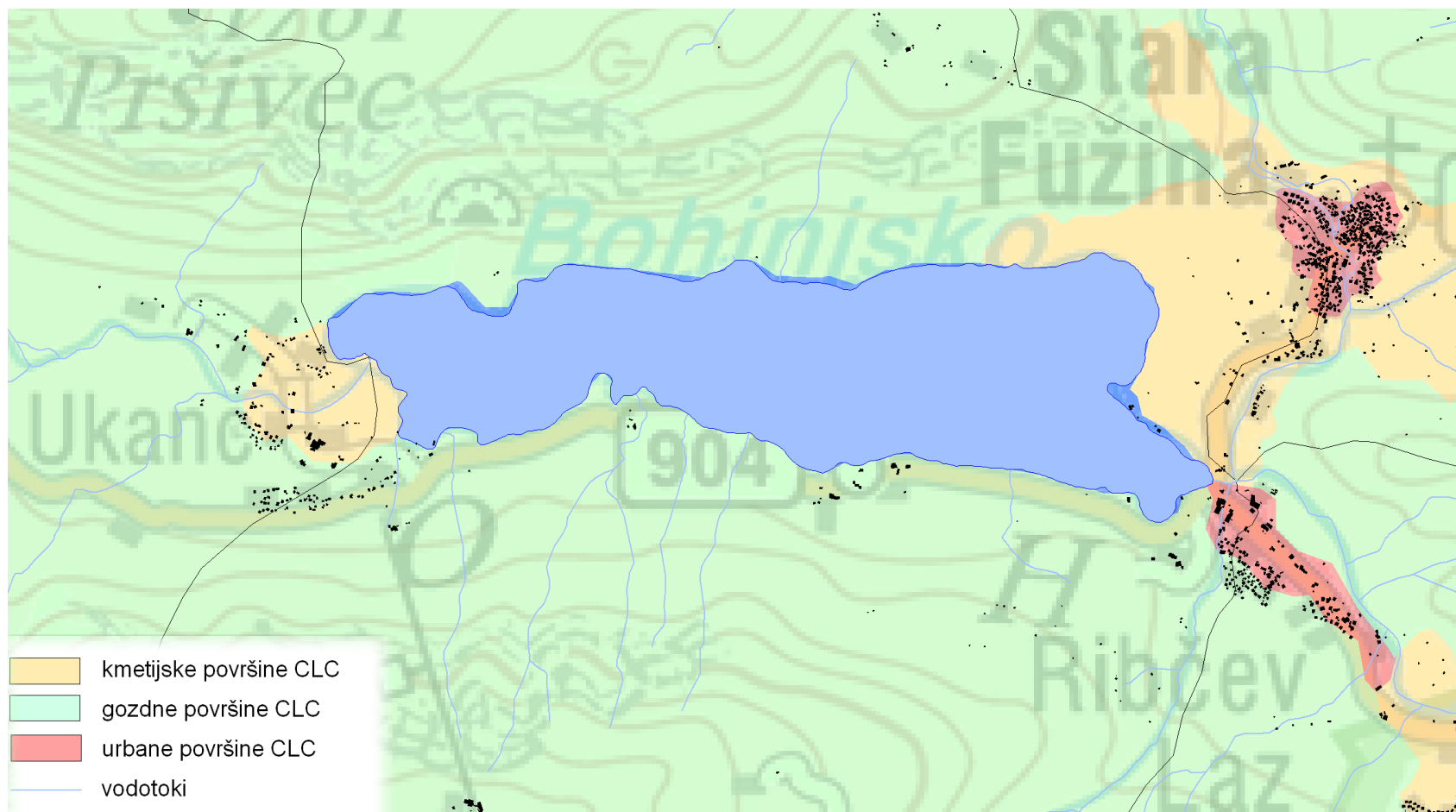
Metodologija

- določitev tipov rabe zemljišča:
  - gozdne površine: listopadni gozd, iglasti gozd, mešani gozd,
  - kmetijske površine: travnik, pašnik, njiva,
  - urbane površine.

Pričakovani rezultati

- karta jezera s prikazano rabo zemljišča ob jezeru

Rezultati

Slika 4. Raba zemljišča ob Bohinjskem jezeru (po Corine Land Cover 2000).

II. TEKOČE VODE

1 VTOK IN IZTOK IZ JEZERA

Vzorčna mesta

- 2 vzorčni mesti
  - a) vtok v jezero (Savica)
  - b) iztok iz jezera (Jezernica)

1.1 Hidromorfološki parametri

Vaja 8. Hidromorfološke značilnosti vtoka in iztoka iz jezera.

Meritve in izračun

- globina,
- hitrost vodnega toka,
- pretok,
- organski in anorganski substrat,
- obrežna vegetacija.

Material

Teren

- kovinski in leseni meter,
- hidrometrično krilo,
- navadni svinčnik.

Rezultati

Preglednica 7. Hitrost vodnega toka in pretok na vtoku in iztoku iz jezera.

a) Vtok v jezero

(Vodotok _____, Kraj _____)

Vzorčna točka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Parameter																	
Datum																	
Oddaljenost od desnega brega (m)																	
Globina vode (m)																	
Hitrost na 6/10 globine (m/s)																	
Delne površine prečnega prereza (m²)																	
Delni pretok - Q_n (m³/s)																	
Skupni pretok - Q_t (m³/s)																	

Vzorčna točka	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
Parameter																	
Datum																	
Oddaljenost od desnega brega (m)																	
Globina vode (m)																	
Hitrost na 6/10 globine (m/s)																	
Delne površine prečnega prereza (m²)																	
Delni pretok - Q_n (m³/s)																	
Skupni pretok - Q_t (m³/s)																	

b) Iztok iz jezera

(Vodotok _____, Kraj _____)

Parameter	Vzorčna točka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Datum																			
Oddaljenost od desnega brega (m)																			
Globina vode (m)																			
Hitrost na 6/10 globine (m/s)																			
Delne površine prečnega prereza (m ²)																			
Delni pretok - Q _n (m ³ /s)																			
Skupni pretok - Q _t (m ³ /s)																			

Parameter	Vzorčna točka	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
Datum																			
Oddaljenost od desnega brega (m)																			
Globina vode (m)																			
Hitrost na 6/10 globine (m/s)																			
Delne površine prečnega prereza (m ²)																			
Delni pretok - Q _n (m ³ /s)																			
Skupni pretok - Q _t (m ³ /s)																			

Preglednica 8. Substrat.

Parameter	Vzorčno mesto	Vtok	Iztok
Vodotok		Savica	Jezernica
Kraj			
Datum			
Anorganski substrat (%)			
• Megalital			
• Makrolital			
• Mezolital			
• Mikrolital			
• Akal			
• Psamal			
• Argilal			
Organski substrat (%)			
• Alge			
• Potopljeni makrofiti			
• Emergentni makrofiti			
• Živi deli kopenskih rastlin			
• Ksilal (les)			
• Večji organski delci (CPOM)			
• Manjši organski delci (FPOM)			
• »Sewage fungus«			

1.2 Fizikalni in kemijski parametri**Vaja 9. Vpliv jezera na fizikalne in kemijske parametre.***Meritve in izračun***a) aparativno**

- koncentracija raztopljenega kisika,
- nasičenost,
- prevodnost,
- pH,
- temperatura,

b) analitsko

- nitrati,
- ortofosfati,
- suspendirane snovi.

MaterialTeren

- pH meter,
- oksimeter,
- konduktometer,
- posode za vodo (4 x 1L)
- alkoholni marker.

Laboratorij

- sušilnik,
- spektrofotometer,
- kemikalije,
- laboratorijska steklovina,
- tehnica,
- filter papir.

Rezultati**Preglednica 9. Fizikalne in kemijske značilnosti vode na vtoku in iztoku iz jezera.**

Parameter	Vzorčno mesto	Vtok	Iztok
Vodotok		Savica	Jezernica
Kraj			
Datum in čas vzorčenja			
Vreme			
Temperatura vode (°C)			
pH			
Elektroprevodnost (µS/cm)			
Koncentracija kisika (mg/l)			
Nasičenost vode s kisikom (%)			
Suspendirane snovi (mg/l)			
Nitrati (mg NO ₃ ⁻ /l)			
Ortofosfati (mg PO ₄ ³⁻ /l)			

1.3 Združba bentoških nevretenčarjev

Vaja 10. Vpliv jezera na združbo bentoških nevretenčarjev.

Metodologija

- vzorčenje z ročno mrežo;
- 1) 20 vzorčnih enot na vsakem vzorčnem mestu izbranih na dolžini 25 m
  - 2) vzorčne enote izbrati glede na delež substrata
  - 3) velikost vzorčne enote je 25 cm x 25 cm
  - 4) 20 vzorčnih enot skupaj je vzorec

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- številčnost taksonov/1,25 m²

- podobnost med vzorčnima mestoma (S_{BC}- Bray-Curtisov indeks podobnosti)

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

- deleži prehranskih skupin (po Fauna Aquatica Austriaca)

Material

Teren

- ročna vodna mreža,
- banjice,
- vrečke za vzorce (vsaj 4),
- papir.

Laboratorij

- petrijevke,
- lupa,
- pinceta,
- igla,
- vata,
- fiole,
- alkohol,
- škarje,
- papir.

2 VODOTOK RIBNICA

Vzorčna mesta

- 2 vzorčni mesti v različnih oddaljenostih od izvira

2.1 Hidromorfološki parametri

Vaja 11. Longitudinalno spreminjanje hidromorfoloških značilnosti vodotoka.

Meritve in izračun

- globina,
- hitrost vodnega toka,
- pretok,
- substrat,
- obrežna vegetacija.

Material

Teren

- kovinski in leseni meter,
- hidrometrično krilo.

Rezultati

Preglednica 11. Hitrost vodnega toka in pretok vodotoka Ribnica.

a) Vzorčno mesto 1, tolmun

(Vodotok _____, Kraj _____)

Vzorčna točka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Parameter																	
Datum																	
Oddaljenost od desnega brega (m)																	
Globina vode (m)																	

b) Vzorčno mesto 1, brzica

(Vodotok _____, Kraj _____)

Vzorčna točka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Parameter																	
Datum																	
Oddaljenost od desnega brega (m)																	
Globina vode (m)																	
Hitrost na 6/10 globine (m/s)																	
Delne površine prečnega prereza (m ²)																	
Delni pretok - Q _n (m ³ /s)																	
Skupni pretok - Q _t (m ³ /s)																	

2.2 Fizikalni in kemijski parametri

Vaja 12. Longitudinalno spreminjanje fizikalnih in kemijskih značilnosti vode v vodotoku.

Meritve in izračun

a) aparativno

- koncentracija raztopljenega kisika,
- nasičenost,
- prevodnost,
- pH,
- temperatura,

b) analitsko

- nitrati,
- ortofosfati,
- suspendirane snovi.

Material

Teren

- pH meter,
- oksimeter,
- konduktometer,
- posode za vodo (4 x 1L),
- marker,

Laboratorij

- sušilnik,
- spektrofotometer,
- kemikalije,
- laboratorijska steklovina,
- tehnica,
- eksikator.

Rezultati**Preglednica 12. Fizikalne in kemijske značilnosti vode v vodotoku.**

Vzorčno mesto	1	2
Parameter		
Vodotok		
Kraj		
Datum in čas vzorčenja		
Vreme		
Temperatura vode (°C)		
pH		
Elektroprevodnost ($\mu\text{S}/\text{cm}$)		
Koncentracija kisika (mg/l)		
Nasičenost vode s kisikom (%)		
Suspendirane snovi (mg/l)		
Nitrati (mg NO_3^-/l)		
Ortofosfati (mg $\text{PO}_4^{3-}/\text{l}$)		

2.3 Združba bentoških nevretenčarjev

Vaja 13. Longitudinalno spreminjanje združbe bentoških nevretenčarjev v vodotoku.

Vaja 14. Primerjava združbe bentoških nevretenčarjev na velikostni kategoriji habitat (tolmun/brzica) in mikrohabitat (kategorije substrata).

Metodologija

- vzorčenje z ročno mrežo;
- 1) 20 vzorčnih enot na vsakem vzorčnem mestu izbranih na dolžini 20 m (10 v brzici in 10 v tolmunu)
  - 2) vzorčne enote izbrati glede na delež substrata
  - 3) na vsaki vzorčni enoti izmeriti povprečno globino in izmeriti povprečno hitrost vodnega toka
  - 4) velikost vzorčne enote je 25 cm x 25 cm
  - 5) a) 20 vzorčnih enot nabranih na vzorčnem mestu je vzorec (vaja 13)
    - b) 10 vzorčnih enot nabranih v brzici/tolmunu je vzorec (vaja 14)
    - c) vsaka vzorčna enota je vzorec (vaja 14)

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- delež taksonov

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

- podobnost med vzorci (S_{BC}- Bray-Curtisov indeks podobnosti → dendrogram)

- deleži prehranskih skupin (po Fauna Aquatica Austriaca)

- soodvisnost med številom taksonov in velikostjo substrata

Material

Teren

- ročna vodna mreža,
- banjice,
- vedro,
- vrečke za vzorce (vsaj 40),
- paust-papir.

Preglednica 13 (nadaljevanje)

Vzorčno mesto	1		2	
Vodotok				
Kraj				
Datum				
Takson	TOLMUN	BRZICA	TOLMUN	BRZICA
	Število osebkov/625 cm ²			
Število osebkov				
Število taksonov				
H'				

2.4 Združba obrasti

Vaja 15. Mikrorazporeditev, longitudinalno spreminjanje združbe in biomasa perifitona v vodotoku.

Metodologija

- na vsakem vzorčnem mestu 4 vzorci:
  - 2 vzorca nabrana v tolmunu (kamni, prodniki)
  - 2 vzorca nabrana na brzici (kamni, prodniki)
- taksonomska sestava: vzorec pobran s površine 5 x 5 cm² (25 cm²)
- biomasa: vzorec pobran s površine 10 x 5 cm² (50 cm²)

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- povprečno število osebkov/cm²

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

- podobnost med vzorci (S_{BC}- Bray-Curtisov indeks podobnosti → dendrogram)

- biomasa (mg kl a/m²)

MaterialTeren

- ščetka (3),
- ostro rezilo (skalpel, britvica),
- banjice,
- posode za vzorce (vsaj 16 x 0,5 L),

Laboratorij

- mikroskop,
- objektna in krovna stekelca,
- kapalke,
- filterpapirji.

Izračun:

$$N = (\bar{y} \cdot V_{vz}) / (P_v \cdot V_p) \quad \dots(3)$$

N – povprečno število osebkov/mm²

$\bar{y}$ – povprečno število osebkov v pregledanem volumnu (povprečje petih ponovitev)

V_{vz} – volumen zgoščenega vzorca (100 mL) [mL]

P_v – vzorčevana površina (2500 mm²) [m²]

V_p – volumen pregledanega podvzorca ob vsaki ponovitvi (~ 0,125 mL) [mL]

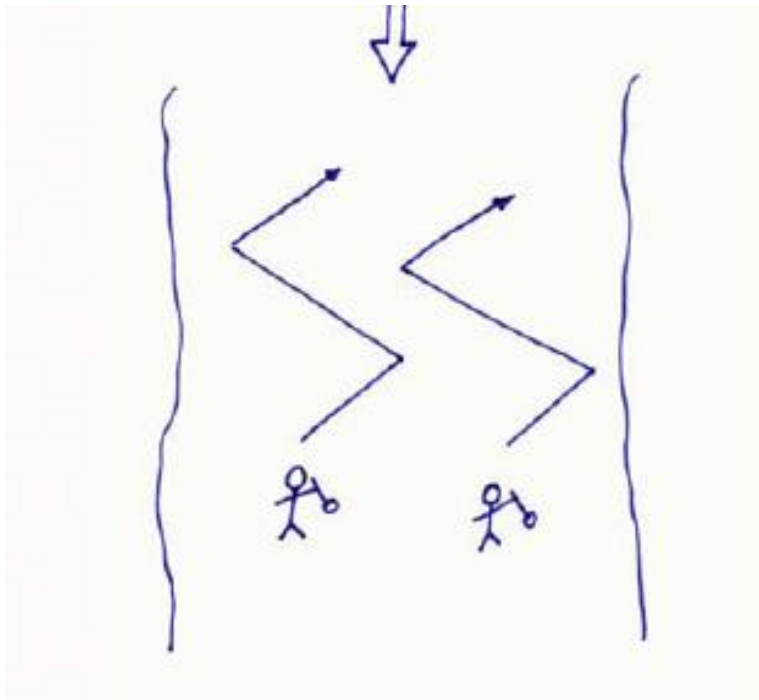

2.5 Združba rib

Vaja 16. Longitudinalno spreminjanje združbe rib v vodotoku.

Metodologija

- vzorčenje rib z elektriko;
- 1) Dolžina vzorčnega mesta 10 – 20x širina struge oz. najmanj 100 m
    - a) V vodotokih s širino struge >15 m in globino vode <70 cm vzorčimo številne vzorčna območja s skupno površino vsaj 1000 m², ki vključujejo vse tipe prisotnih mezohabitatov na izbranem vzorčnem mestu (t.i. parcialna metoda).
  - 2) 1 izlov po celotni dolžini ali izbrani površini
  - 3) izlov v smeri proti toku
  - 4) izlov ponovimo večkrat (vsaj 2x)

Slika 5. Izlov rib po celotni širini vodotoka.

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- številčnost taksonov

- dolžina posameznih osebkov rib (razdalja od ust do konca repne plavuti)

- masa posameznih osebkov rib

- podobnost med vzorčnima mestoma (S_{BC} - Bray-Curtisov indeks podobnosti)
- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')
- vrstno specifična frekvenčna razporeditev velikostnih (dolžinskih in masnih) razredov rib
- vrstno specifična korelacija med dolžino in maso rib
- frekvenčna razporeditev velikostnih (dolžinskih in masnih) razredov rib celotne združbe
- masno in številčno razmerje med ciprinidnimi in salmonidnimi vrstami
- ocena velikosti populacije po Seber & Lecren (1967)

Material

Teren

- 1 anoda/5 m širine reke,
- 1-2 vedri/1anoda,
- posode za vodo (>50 L),
- miza
- meter,
- tehtnica,
- določevalni ključi,
- navadni svinčnik.

Rezultati

Preglednica 16. Združba rib na vtoku in iztoku iz jezera.

Vzorčno mesto	Vtok (Savica)	Iztok (Jezernica)
Datum		
Takson	Ocena števila osebkov/1000 m ²	
Skupno število osebkov/1000 m ²		
Število taksonov		
H'		

Izračun (Seber in Lecren 1967):

$$N = (C_1^2)/(C_1 - C_2) \quad \dots(4)$$

N – ocena števila osebkov/1000m²

C₁ – število osebkov ulovljenih v prvem izlovu/1000m²

C₂ – število osebkov ulovljenih v drugem izlovu/1000m²

3 VODOTOK SAVICA

Vaja 17. 24-urno spremljanje plavljenja bentoških nevretenčarjev.

Metodologija

- 2 vzorčni mesti
  - a) v matici struge
  - b) ob levem bregu.

3.1 Hidrološki parametri

Meritve in izračun

- globina vode na mestu, kjer so postavljene driftne mreže,
- hitrost vodnega toka pred mrežo,
- pretok skozi mrežo.

Material

Teren

- leseni meter
- hidrometrično krilo

Rezultati

Preglednica 17. Hidromorfološke značilnosti na izbranih vzorčnih mestih v vodotoku Savica.

Vodotok						
Vzorčno mesto	Matica struge			Levi breg		
Parameter						
Datum						
Vzorčna točka	Desni rob	Sredina	Levi rob	Desni rob	Sredina	Levi rob
Globina (m)						
Hitrost (m/s)						
Delni pretok (m ³ /s)						
Pretok skozi mrežo (m ³ /s)						

3.2 Združba plavljenih bentoških nevretenčarjev

Metodologija

- trajanje vzorčenja: 24 ur
- vzorčenje v 2 urnih presledkih (12 vzorcev)

Pričakovani rezultati

- taksonomska sestava

- število osebkov/m³ (gostota plavljenja)

- Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks (H')

Material

Teren

- driftne mreže (4x),
- kovinske palice (4x),
- banjice,
- kladivo,
- luč (baterija).

Laboratorij

- pinceta,
- lupa,
- luč (baterija),
- petrijevke,
- vata,
- fiole,
- alkohol,
- škarje,
- paust-papir.

Izračun

$$\text{Gostota plavljenja (št. osebkov/m}^3\text{)} = N/(t \cdot Q) \quad (5)$$

N – število osebkov

t – čas plavljenja (s)

Q – pretok vode skozi mrežo (m³/s)

III. VIRI

- FAME CONSORTIUM (2004). Manual for the application of the European Fish Index – EFI. A fish based method to assess the ecological status of European rivers in support of the Water Framework Directive. Version 1.1, January 2005.
- Legendre P., Legendre L. 1998. Numerical Ecology. Second English edition, Developments in environmental modelling 20. Amsterdam, Elsevier: 853 str.
- Moog O. (ur.) 1995. Fauna Aquatica Austriaca, Version 1995. Wasserwirtschaftskataster, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Wien.
- Remec-Rekar Š., Bat M. (2003). Jezera. V: Vodno bogastvo Slovenije. Uhan J. & Bat M. (ur.), Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Agencija RS za okolje, Ljubljana: 131 str.
- Urbanič G., Toman M. J. (2003). Varstvo celinskih voda. Ljubljana, Študentska založba, Scripta: 94 str.
- Urbanič G., Tavzes B., Ambrožič Š. (2006). Vzorčenje bentoških nevretenčarjev v zgornjem litoralu jezer. V: Urbanič G., Tavzes B., Ambrožič Š., Pavlin M., Sever M. Metodologija vzorčenja in laboratorijske obdelave bentoških nevretenčarjev v jezerih v skladu z zahtevami Vodne direktive (Direktiva 2000/60/ES). Končno poročilo, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Ljubljana, str. 6-21.
- Wetzel R. G., (2001). Limnology. Lake and River ecosystems. Third Edition. Academic press, San Diego, 1006 str.
- Wetzel R. G., Likens G. E. (1995). Limnological Analyses, 2nd edition. Springer-Verlag, New York: 391 str.

IV. PRILOGE

Priloga 1. Popis deležev substrata in umestitev vzorčnih enot v vodotoku

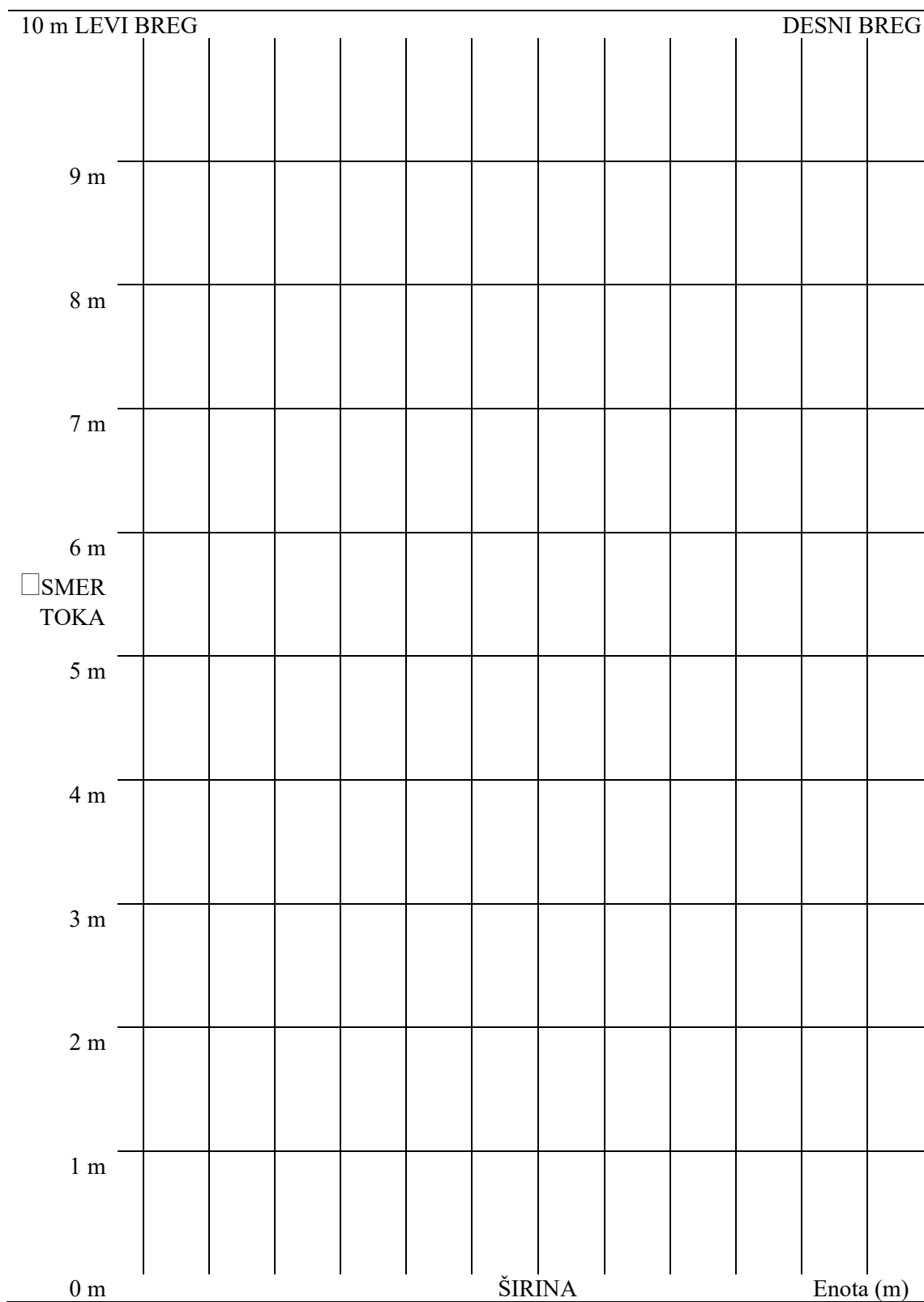
Vodotok		Vzorčevalec		
Kraj				
Datum				
Anorganski substrat (%)	Teh nolital* (označi z znakom x)	Le anorganski substrat	Vsota anorganskega in organskega substrata	Število vzorčnih enot
• megalital (>40 cm)				
• makrolital (20-40 cm)				
• mezolital (6-20 cm)				
• mikrolital (2-6 cm)				
• akal (0,2-2 cm)				
• psamal (6µm-2 mm)				
• argilal (<6µm)				
Vsota =		100 %		
Organski substrat (%)		Le organski substrat		
• makroalge				
• potopljeni makrofiti				
• emergentni makrofiti				
• živi deli kopenskih rastlin				
• ksilal (les)				
• večji organski delci (CPOM)				
• manjši organski delci (FPOM)				
• »Sewage fungus«				
Vsota =		spremenljiva	100 %	20

*substrat prisoten zaradi človekove dejavnosti

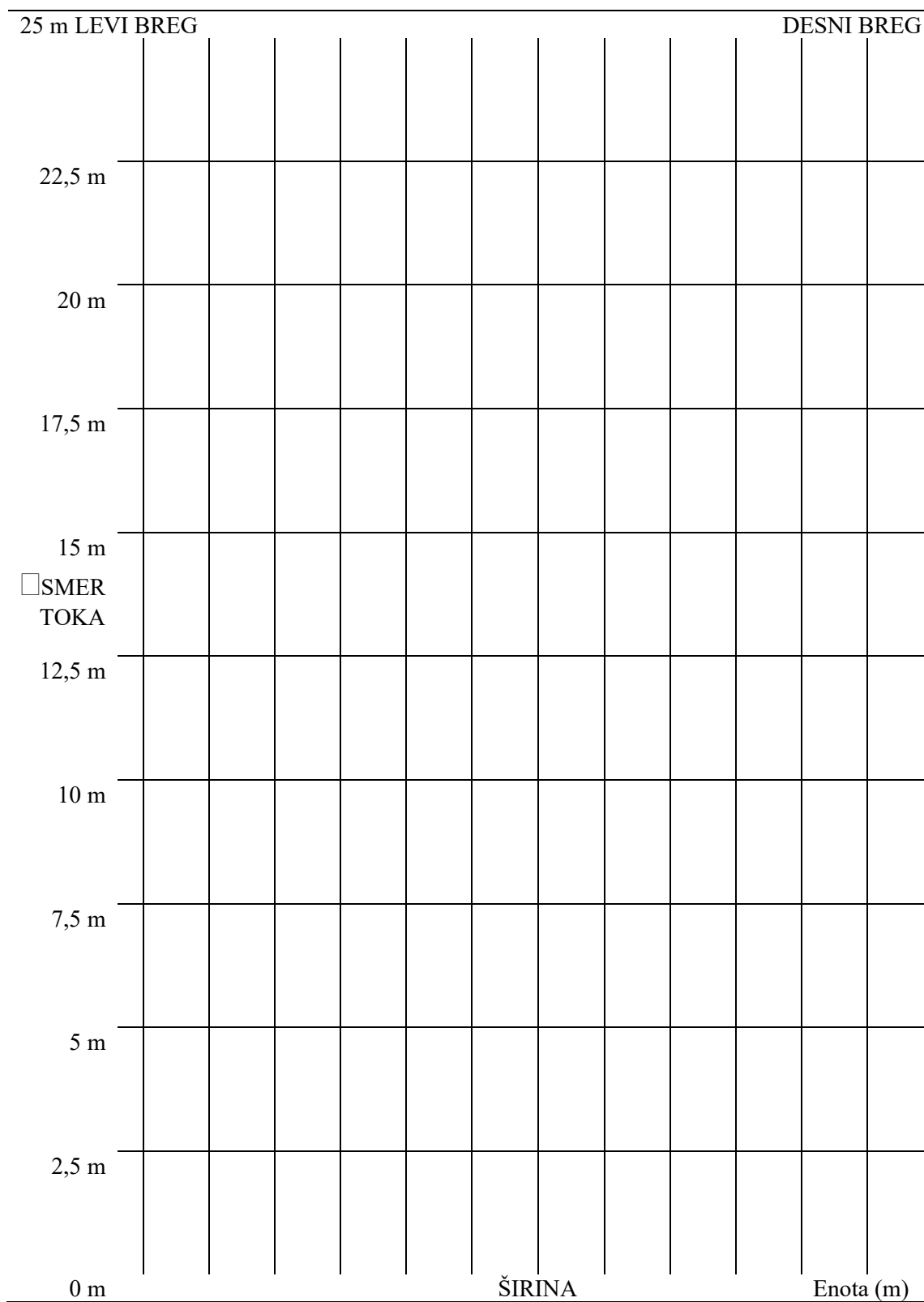
Priloga 2. Popis deležev razredov globin in umestitev vzorčnih enot v litoralu jezera

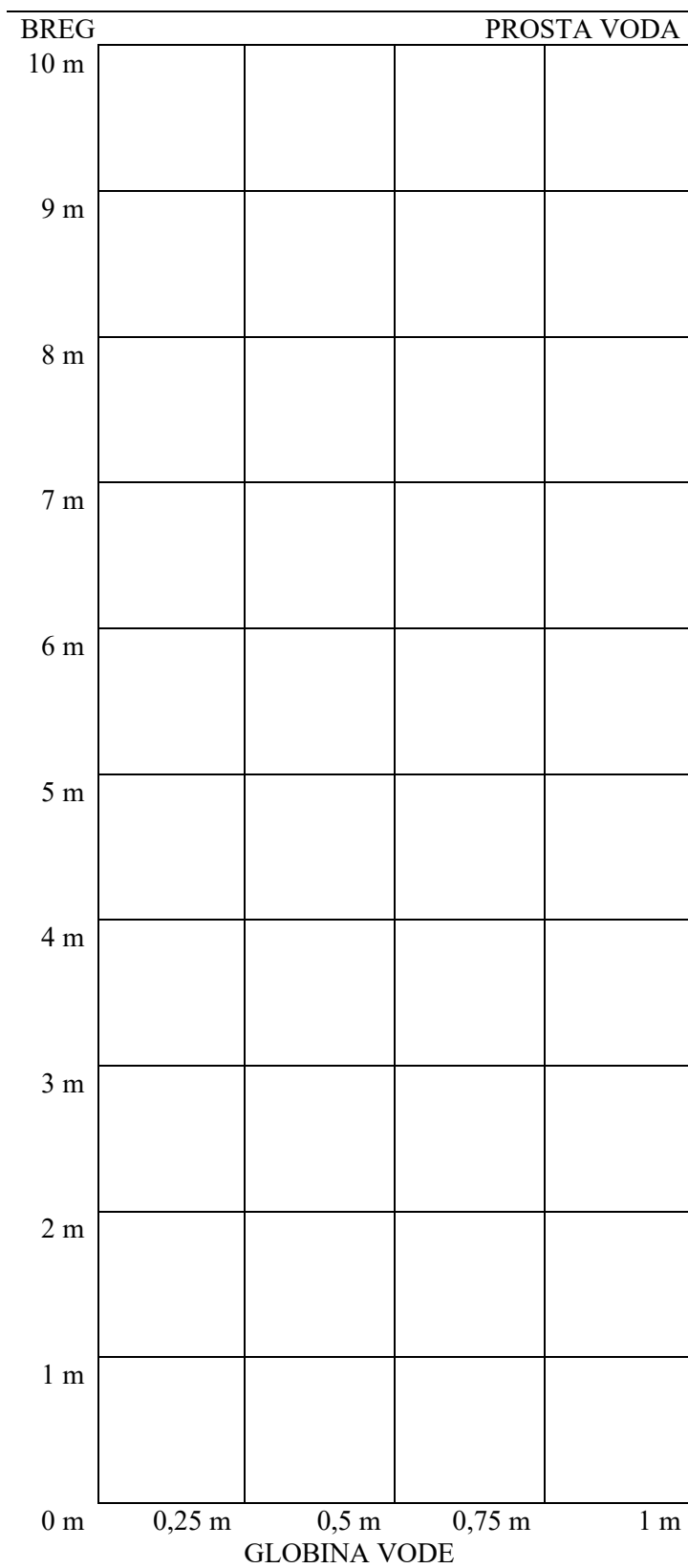
Jezero	Koda	Datum	Vzorčevalec
Kraj			
Razred globine	Pokrovnost (%)		Število vzorčnih enot
1 (0,00-0,25 m)			
2 (>0,25-0,50 m)			
3 (>0,50-0,75 m)			
4 (>0,75-1,00 m)			
Vsota =		100 %	10

Priloga 3. Skica za vrisovanje tipa substrata in umestitev vzorčnih enot v tolmunu oz. brzici

Priloga 4. Skica za vrisovanje tipa substrata in umestitev vzorčnih enot v vodotoku

Priloga 5. Skica za vrisovanje kategorije globine in umestitev vzorčnih enot v litoralu jezera

Priloga 6. Osnovne statistične enačbe**1. Povprečje**

$$\bar{y} = \sum y_i / n$$

$\bar{y}$ – povprečno število osebkov v i ponovitvah

y_i – število osebkov v i -tem podvzorcu

n – število podvzorcev

2. Standardna deviacija

$$S = \sqrt{(\sum (y_i - \bar{y})^2) / (n - 1)}$$

S – standardna deviacija vzorčne populacije

n – število podvzorcev

$\bar{y}$ – povprečno število osebkov v i ponovitvah

y_i – število osebkov v i -tem podvzorcu

3. Standardna napaka

$$SE = S / (\sqrt{n})$$

SE – standardna napaka

S – standardna deviacija vzorčne populacije

n – število podvzorcev

Priloga 7. Indeksi podobnosti**1. Bray-Curtisov indeks podobnosti**

$$S_{BC} = 2w/(A+B) \quad \text{ali} \quad S_{BC} = 1 - \frac{\sum |y_{ij} - y_{ik}|}{\sum (y_{ij} + y_{ik})}$$

S_{BC} – Bray - Curtisov indeks podobnosti

w – število skupnih osebkov v obeh vzorcih

A - število osebkov v 1. vzorcu

B - število osebkov v 2. vzorcu

y_{ij} - število osebkov vrste i v vzorcu j

y_{ik} – število osebkov vrste i v vzorcu k

2. Sørensenov indeks podobnosti

$$S_s = 2c/(a+b)$$

S_s – Sørensenov indeks podobnosti

a – število vrst v 1. vzorcu

b – število vrst v 2. vzorcu

c – število skupnih vrst v obeh vzorcih

Priloga 8. Indeks prehranskih skupin**1. Delež prehranskih skupin**

$$R_j = \sum (x_i \cdot h_i) / 10$$

R_j – delež prehranske skupine* j (drobilci, strgalci, plenilci, filtratorji, detritivori; iz Fauna Aquatica Austriaca)

x_i – število točk (maksimalno = 10) taksona i znotraj dane prehranske skupine

h_i – delež (pogostnost) taksona i v vzorcu

*Oznake iz Fauna Aquatica Austriaca (FAA)

Prehranska skupina	Vrste oznak v FAA	Združeni po FAA
drobilci	ZKL, HOL, MIN	drobilci, ksilofagi, minerji
strgalci	WEI	strgalci
plenilci	RÄU, PAR	predatorji, paraziti
filtratorji	AFIL, PFIL	aktivni in pasivni filtratorji
detritivori	DET	detritivori

Priloga 9. Diverzitetni indeks**2. Shannon-Wienerjev diverzitetni indeks**

$$H' = - \sum p_i \cdot \log_2 p_i$$

H' - diverziteteta

p_i - delež taksona i v vzorcu

Priloga 12. Tipi makrofitov (po Arber, 1920 in Sculthorpe, 1967; iz Wetzel, 2001)

1. Ukoreninjeni makrofiti

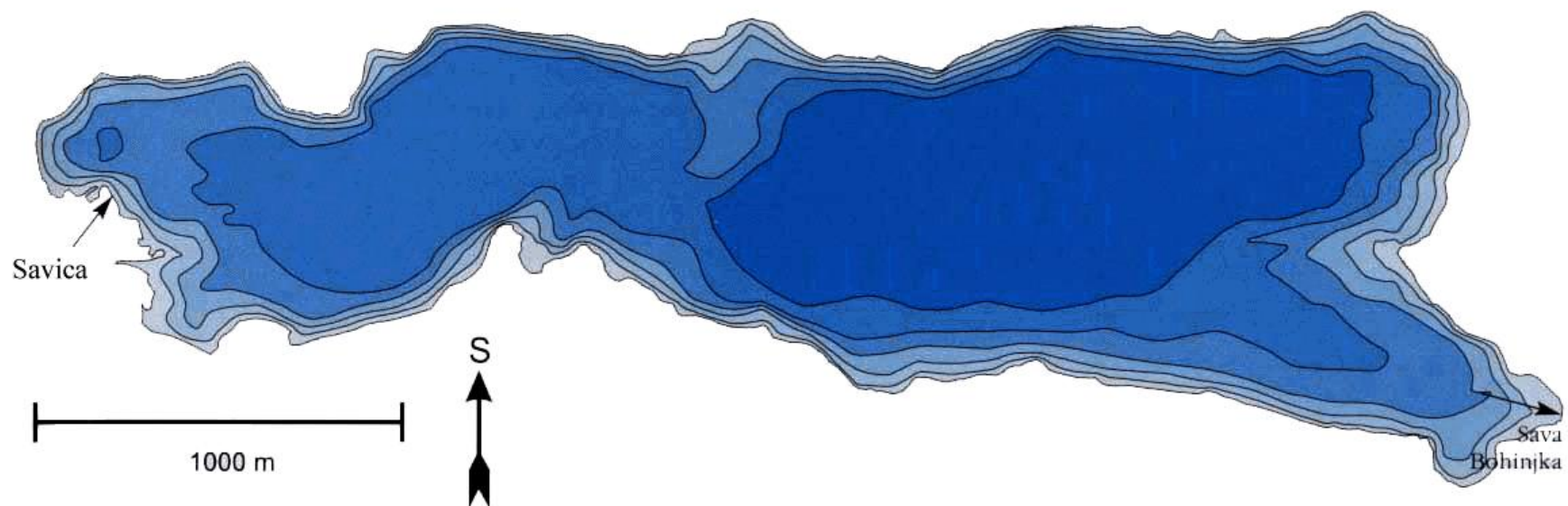
- a) **Emergentni makrofiti** – del rastline (tudi vegetativni) nad vodno gladino (npr. *Typha*, *Phragmites*, *Carex*)
- b) **Makrofiti s plavajočimi listi** (npr. *Nuphar*, *Nymphaea*, *Potamogeton natans*)
- c) **Potopljeni makrofiti** (npr. *Chara*, *Nitella*, *Myriophyllum*, *Ranunculus trichophyllum*, *Potamogeton alpinus*)

2. Prostoplavajoči makrofiti

(npr. *Utricularia*, *Ceratophyllum*, Lemnaceae, *Trapa*, *Eichornia*)

Priloga 14. Izobate Bohinjskega jezera (ekvidistanca 8m) (iz Rekar & Bat 2003)

Priloga 15. Bohinjsko jezero s pritoki in rabo zemljišča (po Corine Land Cover 2000)

